

Prawa ujęte w Karcie

Steve Peers
University of Essex –
Human Rights Centre
wrzesień 2013 r.

Prawa społeczne – Tytuł IV

- Postanowienia ogólne –
- Artykuł 51 – potrzeba znalezienia powiązania z prawem UE
- Artykuł 52.5 – Różnica pomiędzy prawami i zasadami
- Artykuł 52.6 – odniesienia do prawa krajowego
- także Protokół dotyczący Wielkiej Brytanii i Polski

Prawa społeczne – Artykuł 27

- Prawo pracowników do informacji i konsultacji w ramach przedsiębiorstwa
- Pracownikom i ich przedstawicielom należy zagwarantować, na właściwych poziomach, informację i konsultację we właściwym czasie, w przypadkach i na warunkach przewidzianych w prawie Unii oraz ustawodawstwach i praktykach krajowych
- Powiązanie z prawem UE – dyrektywa ogólna 2002/14; postanowienia szczególne w dyrektywach w sprawie praw nabytych, zwolnień grupowych, praca atypowa

Prawa społeczne – Artykuł 28

- Prawo do rokowań i działań zbiorowych
- Pracownicy i pracodawcy, lub ich odpowiednie organizacje, mają, zgodnie z prawem Unii oraz ustawodawstwami i praktykami krajowymi, prawo do negocjowania i zawierania układów zbiorowych pracy na odpowiednich poziomach oraz do podejmowania, w przypadkach konfliktu interesów, działań zbiorowych, w tym strajku, w obronie swoich interesów.
- Powiązanie z prawem UE: UE nie ma uprawnień do regulowania tych kwestii (Artykuł 153 TFUE). Możliwy jest jednakże konflikt z przepisami o swobodnym przepływie (*Laval, Viking Line*), lub prawem antydyskryminacyjnym (tj. treść umów zbiorowych); NB, rola partnerów społecznych na poziomie UE, wykorzystanie umów zbiorowych do wdrożenia ogólnych przepisów prawa UE lub przepisów szczegółowych (por. dyrektywa o czasie pracy); ład gospodarczy ('klauzula Montiego')

Prawa społeczne – Artykuł 29

- Prawo dostępu do pośrednictwa pracy
- Każdy ma prawo dostępu do bezpłatnego pośrednictwa pracy

Prawa społeczne – Artykuł 30

- Ochrona w przypadku nieuzasadnionego zwolnienia z pracy
- Każdy pracownik ma prawo do ochrony w przypadku nieuzasadnionego zwolnienia z pracy, zgodnie z prawem Unii oraz ustawodawstwami i praktykami krajowymi
- Powiązanie z prawem UE – prawo przyjmowania zasad ogólnych dotyczących wypowiedzenia stosunku pracy (Artykuł 153 TFUE, przyjęty jednogłośnie) nie jest wykorzystywane; możliwe ład gospodarczy, zwolnienia dotyczące innych przepisów UE (tj. prawo dyskryminacyjne, pracownicy atypowi)

Prawa społeczne – Artykuł 31

- Należyte i sprawiedliwe warunki pracy
- 1. Każdy pracownik ma prawo do warunków pracy szanujących jego zdrowie, bezpieczeństwo i godność
- 2. Każdy pracownik ma prawo do ograniczenia maksymalnego wymiaru czasu pracy, do okresów dziennego i tygodniowego odpoczynku oraz do corocznego płatnego urlopu
- Powiązanie z prawem UE – Artykuł 31.1 prawo w zakresie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa, ewentualnie ład gospodarczy; Artykuł 31.2 Dyrektywa w sprawie czasu pracy 2003/88

Prawa społeczne – Artykuł 32

- Zakaz pracy dzieci i ochrona młodocianych w pracy
- Praca dzieci jest zakazana. Minimalny wiek dopuszczenia do pracy nie może być niższy niż minimalny wiek zakończenia obowiązku szkolnego, bez uszczerbku dla uregulowań bardziej korzystnych dla młodocianych i z wyjątkiem ograniczonych odstępstw.
- Młodociani dopuszczeni do pracy muszą mieć zapewnione warunki pracy odpowiednie dla ich wieku oraz być chronieni przed wyczerpaniem ekonomicznym oraz jakąkolwiek pracą, która mogłaby szkodzić ich bezpieczeństwu, zdrowiu lub rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, moralnemu i społecznemu albo utrudniać im edukację.
- Powiązanie z prawem UE – Dyrektywa o pracownikach młodocianych, 1994

Prawa społeczne – Artykuł 33

- Życie rodzinne i zawodowe
- 1. Rodzina korzysta z ochrony prawnej, ekonomicznej i społecznej
- 2. W celu pogodzenia życia rodzinnego z zawodowym każdy ma prawo do ochrony przed zwolnieniem z pracy z powodów związanych z macierzyństwem i prawo do płatnego urlopu macierzyńskiego oraz do urlopu wychowawczego po urodzeniu lub adopcji dziecka
- Powiązanie z prawem UE – Dyrektywa w sprawie pracownic w ciąży (obejmuje prawa dotyczące macierzyństwa); dyrektywa o urlopie rodzicielskim; dyrektywa ogólna w sprawie zakazu dyskryminacji ze względu na płeć (zob. wyrok *Mayr*)

Prawa społeczne – Artykuł 34.1

- Zabezpieczenie społeczne i pomoc społeczna
- 1. Unia uznaje i szanuje prawo do świadczeń z zabezpieczenia społecznego oraz do usług społecznych, zapewniających ochronę w takich przypadkach jak: macierzyństwo, choroba, wypadki przy pracy, zależność lub podeszły wiek oraz w przypadku utraty zatrudnienia, zgodnie z zasadami ustanowionymi w prawie Unii oraz ustawodawstwach i praktykach krajowych
- Powiązanie z prawem UE – Artykuł 34.1., kompetencja w Art. 153 TFUE, przyjęty jednogłośnie i podlegający ograniczeniom; nie wykonany

Prawa społeczne – Artykuł 34.2 i 3

- 2. Każdy mający miejsce zamieszkania i przemieszczający się legalnie w obrębie Unii Europejskiej ma prawo do świadczeń z zabezpieczenia społecznego i przywilejów socjalnych zgodnie z prawem Unii oraz ustawodawstwami i praktykami krajowymi
- 3. W celu zwalczania wykluczenia społecznego i ubóstwa, Unia uznaje i szanuje prawo do pomocy społecznej i mieszkaniowej dla zapewnienia, zgodnie z zasadami ustanowionymi w prawie Unii oraz ustawodawstwach i praktykach krajowych, godnej egzystencji wszystkim osobom pozbawionym wystarczających środków.
- Powiązanie z prawem UE – Artykuł 34.2, prawo UE w sprawie koordynacji zabezpieczenia socjalnego, równość wobec przywilejów socjalnych dla obywateli UE; Artykuł 34.3 prawo dotyczące osób będących rezydentami UE, prawo dotyczące imigracji i przyznawania azylu (wyrok *Kamberaj* ; dyrektywa o rezydentach długoterminowych)

Prawa społeczne – Artykuł 35

- Ochrona zdrowia
- Każdy ma prawo dostępu do profilaktycznej opieki zdrowotnej i prawo do korzystania z leczenia na warunkach ustanowionych w ustawodawstwach i praktykach krajowych. Przy określaniu i realizowaniu wszystkich polityk i działań Unii zapewnia się wysoki poziom ochrony zdrowia ludzkiego.
- Powiązanie z prawem UE – ograniczenia w zakresie harmonizacji w TFUE, ale: przepisy w sprawie produktów farmaceutycznych, wyrobów medycznych, prawa pacjentów do swobodnego przemieszczania się, wolny przepływ pracowników sektora medycznego i czas pracy, zdrowie konsumenta

Prawa społeczne – Artykuł 36

- Dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym
- Unia uznaje i szanuje dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym, przewidziany w ustawodawstwach i praktykach krajowych, zgodnie z Traktatami, w celu wspierania spójności społecznej i terytorialnej Unii
- Powiązanie z prawem UE: legislacja i zasady wprowadzone Traktatem w zakresie swobodnego przepływu, energii, pomocy publicznej oraz regulacje służby publicznej

Prawa społeczne – Artykuł 37

- Ochrona środowiska
- Wysoki poziom ochrony środowiska i poprawa jego jakości muszą być zintegrowane z politykami Unii i zapewnione zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju
- Powiązanie z prawem UE – bogata legislacja oraz prace nad traktatem w kontekście kwestii środowiskowych; powiązanie z prawem o wolnym przepływie i polityką komercyjną (handlową)

Prawa społeczne – Artykuł 38

- Ochrona konsumentów
- W politykach Unii zapewnia się wysoki poziom ochrony konsumentów
- Powiązanie z prawem UE: Prawo UE w zakresie praw konsumentów (bezpieczeństwo produktów, warunki umowne, nieruchomości wynajmowane na krótki okres, pakiety urlopowe, nieuczciwe praktyki handlowe, ogólna dyrektywa w sprawie praw konsumentów, reklama, sektory szczególne, wolny przepływ, sądownictwo cywilne, prawo w zakresie konkurencji)

Prawa obywatelskie – Tytuł V

- Uwaga – Artykuł 52.2 Karty
- Artykuł 39 – Prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego
- Artykuł 40 – Prawo głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych
- Artykuł 41 – Prawo do dobrej administracji
- Artykuł 42 – Prawo dostępu do dokumentów

Karta – prawa obywatelskie

- Artykuł 43 – Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich
- Artykuł 44 – prawo petycji
- Artykuł 45 – Swoboda przemieszczania się i pobytu
- Artykuł 46 – Opieka dyplomatyczna i konsularna

Karta – Artykuł 41.1 i 2

- Prawo do dobrej administracji
- 1. Każdy ma prawo do bezstronnego i sprawiedliwego rozpatrzenia swojej sprawy w rozsądnym terminie przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii.
- 2. Prawo to obejmuje:
- prawo każdego do bycia wysłuchanym, zanim zostaną podjęte indywidualne środki mogące negatywnie wpłynąć na jego sytuację;
- prawo każdego do dostępu do akt jego sprawy, przy poszanowaniu uprawnionych interesów poufności oraz tajemnicy zawodowej i handlowej;
- obowiązek administracji uzasadniania swoich decyzji.

Karta – Artykuł 41.3 i 4

- 3. Każdy ma prawo domagania się od Unii naprawienia, zgodnie z zasadami ogólnymi wspólnymi dla praw Państw Członkowskich, szkody wyrządzonej przez instytucje lub ich pracowników przy wykonywaniu ich funkcji.
- 4. Każdy może zwrócić się pisemnie do instytucji Unii w jednym z języków Traktatów i musi otrzymać odpowiedź w tym samym języku.

Karta – Artykuł 41

- Zakres Artykułu 41 – wyrok *Cicala* – skierowany do instytucji UE
- Wyrok *MM*, 2012 – zakładane zastosowanie do Państw Członkowskich w odniesieniu do prawa do wysłuchania w sprawach o udzielenie azylu; NB preambuła zmienionej dyrektywy w sprawie procedur dotyczących udzielenia azylu

Karta – Tytuł VI – wymiar sprawiedliwości

- Artykuł 47 – Prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu
- Artykuł 48 – Domniemanie niewinności i prawo do obrony
- Artykuł 49 – Zasady legalności oraz proporcjonalności kar do czynów zabronionych pod groźbą kary
- Artykuł 50 – Zakaz ponownego sądenia lub karania w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary

Karta – Artykuł 47

- Każdy, kogo prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem, zgodnie z warunkami przewidzianymi w niniejszym artykule.
- Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy. Każdy ma możliwość uzyskania porady prawnej, skorzystania z pomocy obrońcy i przedstawiciela.
- Pomoc prawna jest udzielana osobom, które nie posiadają wystarczających środków, w zakresie w jakim jest ona konieczna dla zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Objaśnienia do Karty – Artykuł 47.1

- Podstawą akapitu pierwszego jest artykuł 13 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.
- Jednakże w prawie Unii ochrona jest bardziej rozległa, ponieważ gwarantuje prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem. Trybunał Sprawiedliwości potwierdził to prawo w swoim wyroku z dnia 15 maja 1986 r. jako ogólną zasadę prawa Unii (sprawa 222/84 *Johnston* [1986] ECR 1651...).

Objaśnienia do Karty – Artykuł 47.1

- W opinii Trybunału ta ogólna zasada prawa Unii ma także zastosowanie do Państw Członkowskich w trakcie stosowania prawa Unii. Włączenie tego orzeczenia do Karty nie miało na celu zmiany systemu kontroli sądowej przewidzianej w Traktatach, a w szczególności zasad odnoszących się do dopuszczalności skarg bezpośrednich przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej...

Objaśnienia – Artykuł 47.2

- Akapit drugi odpowiada artykułowi 6 ustęp 1 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.
- W prawie Unii prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy nie jest ograniczone do spraw odnoszących się do praw i obowiązków o charakterze cywilnym. Jest to jedna z konsekwencji faktu, że Unia jest podmiotem prawa, zgodnie z wyrokiem Trybunału w sprawie 294/83, „*Les Verts*” przeciwko Parlamentowi Europejskiemu (wyrok z 23 kwietnia 1986, [1986] ECR 1339). Niemniej jednak, z wyjątkiem ich zakresu zastosowania, gwarancje przyznane przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności mają zastosowanie w podobny sposób w Unii.

Objaśnienia do Karty – Artykuł 47.3

- W odniesieniu do akapitu trzeciego należy zwrócić uwagę, że zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka należy zapewnić pomoc prawną wówczas, gdy przy braku takiej pomocy niemożliwe jest zapewnienie skutecznego środka prawnego (wyrok ETPC z dnia 9.10.1979, Airey, seria A, tom 32, s. 11). Istnieje także system pomocy prawnej w odniesieniu do spraw wnoszonych do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Orzecznictwo – przykłady

- Sprawa C-279/09 DEB, grudzień 2010, Trybunał Sprawiedliwości
- - powód korporacyjny (osoba prawna) wystąpił o pomoc prawną, by pozwać niemiecki rząd o odszkodowanie za straty z tytułu rzekomego braku wdrożenia prawa UE o liberalizacji rynku energii
- „32 Zgodnie z objaśnieniami do artykułu [47], które zgodnie z trzecim paragrafem podpunktu 1 art. 6 TUE oraz art. 52(7) Karty muszą zostać uwzględnione w toku interpretacji Karty, drugi punkt artykułu 47 Karty odpowiada Art. 6(1) EKPC.”

Sprawa DEB

- 33 W świetle powyższego konieczne jest ponowne postawienie pytania, w odniesieniu do wykładni zasady skutecznej ochrony sądowej przewidzianej art. 47 Karty w celu określenia, czy w kontekście procedury dochodzenia roszczenia orzeczenia o odpowiedzialności Państwa na mocy prawa UE to postanowienie uchyla zasadę krajową, zgodnie z którą dochodzenie roszczenia przed sądami wymaga wniesienia z góry opłaty na poczet kosztów i zgodnie z którą osoba prawna nie kwalifikuje się do otrzymania pomocy prawnej, nawet jeżeli nie jest w stanie wnieść opłaty.
- 34 Z pkt. 122(1) wyraźnie wynika, że pomoc prawna może obejmować zarówno koszty sądowe jak i należności na rzecz prawników. Zważywszy, że sąd krajowy nie określił, czy pytanie dotyczy jedynie kwestii kosztów sądowych, niezbędne jest zbadanie obydwu aspektów.

Sprawa DEB

- 35 W odniesieniu do Karty, Artykuł 52(3) stanowi, że w zakresie, w jakim Karta zawiera prawa odpowiadające prawom przyznanym przez EKPC, znaczenie oraz zakres praw przyznanych Kartą uważa się za taki sam jak w przypadku praw przyznanych przez EKPC. Zgodnie z objaśnieniami do tego przepisu, znaczenie i zakres zagwarantowanych praw ma zostać określony nie tylko przez odniesienie do EKPC, ale także, między innymi, przez odniesienie do praktyki orzeczniczej Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Drugie zdanie art. 52(3) Karty stanowi, że pierwsze zdanie art. 52(3) nie wyklucza przyznania szerszej ochrony przez prawo UE (zob. w tym zakresie Sprawa C-400/10 PPU *McB* [2010] ECR I-0000, par. 53).

Sprawa DEB

- 36 W odniesieniu w szczególności do art. 47(3) Karty, ostatni akapit Objasnień dotyczący art. 47 odnosi się do wyroku w sprawie *Airey przeciwko Irlandii* z 9 października 1979 (ETPC, Seria A, nr 32, s. 11), zgodnie z którym należy wprowadzić przepis w zakresie pomocy prawnej w sytuacji, gdzie brak takiej pomocy uniemożliwiłby zapewnienie skutecznego środka prawnego. Nie wskazano, czy taka pomoc musi zostać przyznana osobie prawnej ani charakteru kosztów objętych taką pomocą.
- 37 Przepis ten należy interpretować w jego kontekście, w świetle innych przepisów prawa UE, prawa Państw Członkowskich oraz praktyki orzeczniczej Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.